

Una característica de la prosa de Carles Riba

Albert Jané

Una de les característiques de la prosa assagística de Carles Riba, figura cabdal de la cultura catalana de tots els temps, és la preocupació extrema per l'exactitud, per la precisió, perquè el lector entengui perfectament el que li vol comunicar, quina és la idea o el judici que vol exposar sobre un punt determinat. Carles Riba se situa a l'extrem oposat de la cèlebre dita de Talleyrand, el famós diplomàtic francès, segons la qual Déu havia donat la paraula a l'home «pour déguiser sa pensée», té el propòsit obsessiu que l'exposició del seu pensament no admeti cap ambigüïtat, cap interpretació que no sigui la correcta, i això el duu a l'ús constant de formulacions dobles, justificades o explicitades amb els recursos lingüístics més variats. Així, per exemple, la frase *vull dir*, que va arribar a ser una vulgaríssima i fins i tot irritant falca de llenguatge d'un gran nombre de parlants, en Riba és la indicació que tornarà a formular amb uns altres termes, perquè no sigui possible cap dubte, allò que acaba d'afirmar.

Intentem d'exposar, a continuació, els diversos recursos de què Carles Riba es val per a indicar o, si es vol, justificar aquesta doble formulació tan usual en els seus assaigs. Ens hem limitat, perquè ja ens semblen suficients, als que apareixen en el volum antològic *Llengua i literatura*, a cura de Joaquim

Molas, col·lecció «Antologia catalana», 8, Edicions 62, Barcelona 1965. I els hem ordenat convencionalment, en principi segons el nombre d'ocurrències.

és a dir

... marco representativament ... tota una trajectòria. És a dir, acuso gairebé als ulls la direcció seguida i una distància recorreguda ... (p. 13).

... en la seva essència (del llenguatge) i amb la seva insuficiència; és a dir, com un sistema de signes necessaris ... (p. 17).

... més aviat fa sobiranament de mot, és a dir, de reflex d'una realitat espiritual ... (p. 18).

... Si en l'ús pràctic el llenguatge és mera convenció, és a dir, tria instintiva del que pot ésser comú ... (p. 19).

... voluntat alleugeridora del català, és a dir, una tradició classicitzant ... (p. 20).

... es traduí tot d'una en normes i en acció, és a dir, que conscient del mal i volent salvar-se, no ho ha intentat sinó actuant de mestre ... (p. 39).

... plantejà el problema amb admirable encert de mètode, és a dir bé, ressenyant senzillament ... (p. 76).

N'hi ha, encara, deu ocurrències més. Val la pena fer observar que en totes, llevat l'última de les que hem transcrit, *és a dir* va seguit sempre pel signe de la coma.

vull (volem) dir

... no ve pas del no res; vull dir del beat optimisme ... (p. 20).

Ho sabé amb tota la força d'un sentiment. Vull dir no amb el desinterès ... (p. 24).

... prendre el rave per les fulles. Vull dir tergiversar la intenció de Pompeu Fabra ... (p. 25).

Sempre serà bo de reconèixer-li autoritat «fins aquell moment»; vull dir fins al moment no de l'aparició, sinó ... (p. 28).

... no s'ha vençut mai cap batalla si no s'ha comptat amb la derrota com a possible. Volem dir, que en la nostra lluita per la cultura som dels que creuen que podem perdre (p. 35).

N'hi ha tres ocurrencies més.

si es vol

Des del moment, també teòric si es vol, en què la col·lectivitat ... (p. 16).

... una de les més noblement folles empreses a què un poble, si es vol la minoria dirigent d'un poble ... (p. 21).

N'hi ha tres ocurrencies més.

en altres termes

... les pures ressonàncies que els mots fan entre ells i cap endins. En altres termes, la poesia (...) s'ha assegurat una marxa discursiva ... (p. 17).

... tendia cap aquesta voluntat l'entranyable sentiment d'una vasta massa que atenia les directives del grup. En altres termes, Pompeu Fabra prengué al seu càrrec, valgui l'expressió, una ambició ... (p. 21).

Correlativa al desdeny d'uns nuclis, hi ha l'estima gelosa, recelosa, d'altres. En altres termes: per les circumstàncies del nostre especialíssim ordre patriòtic ... (p. 62).

això és

... hi ha en suma un nom, això és, un mestratge si no es vol dir un cabdillatge ... (p. 59).

... la idea integral de Catalunya, això és, de la pàtria en la unitat del seu destí ... (p. 64).

més ben dit

Eugeni d'Ors ha exposat el problema, més ben dit, ha exposat el mal en conjunt ... (p. 35).

... i quan aquell petit món era prompte per a l'expressió, més ben dit, exigia, per a néixer a la llum dels altres homes, la paraula ... (p. 90).

o sia / o sigui

... prendre-les en llur representació més material, o sia, en els mots mateixos en llur immediata suggestió física ... (p. 14).

... tot allò que lingüísticament és català en l'ample sentit del mot, o sigui, junt amb el que és jutjat de bon ús, tots els arcaïsmes ... (p. 28).

en un mot

... les irrenunciabls adquisicions del quatrecents al noucents. En un mot, les normes eternes presidint les noves mitologies (p. 32).

en altres mots

... llur mateixa energia els farà immediatament articulables. En altres mots, creem conqueridors ... (p. 32).

si no es vol tant

... consisteix la seva glòria; si no es vol tant, la seva raó d'ésser. (p. 34).

per a no dir

Ans l'actitud lírica i la novel·lística són, en principi, oposades, per a no dir incompatibles (p. 43).

Totes dues coses ens semblen monstruoses; per a no dir com ens semblaria còmic ... (p. 50).

o si ho vol en termes...

Només advoco, també en això, pel tacte, o si ho vol en termes socràtics, per la coneixença de si mateix (p. 56).

per a dir-ho en una expressió gràfica

... alguna cosa d'aquesta obra, un dia o altre, arribarà al poble; per a dir-ho en una expressió gràfica, alguna cosa en lleparà el poble amb el temps (p. 57).

més exactament

Aribau, o més exactament, el grup que el proclamà iniciador ... (p. 59).

si no es vol dir

... hi ha en suma un nom, això és, un mestratge, si no es vol dir un cabdillatge ... (p. 59).

gosaria / gosaríem dir

... no pot deixar d'implicar una diferent actitud, gosaríem dir una tàctica diferent ... (p. 60).

... sense fer-se vaga i desorientada, gosaria dir covarda, ella mateixa (p. 74).

la qual cosa equival a dir

... perquè l'apreci impliqui tant com es pugui de comprensió, la qual cosa equival a dir que la nació entri, per imatges clares ... (p. 63).

la qual cosa vol dir

Transacció proposada en desig, més taxativament en una oració; la qual cosa vol dir que el poeta ... (p. 83).

val tant com dir

... símbols d'estirp novaliana, que comptat i debatut val tant com dir antigoethiana (p. 82).

si voleu

... doblats de talent política, si voleu, els homes no ja de somni i de plany, sinó de tasca, de govern ... (p. 85).

diríem millor

És la part catalana, diríem millor la reacció catalana ... (p. 85).

A més de tots aquests casos de doble formulació, hi ha aquells altres en què Riba vol justificar els termes en què fa una determinada afirmació, amb el desig constant de ser interpretat correctament, i potser anticipant-se a una possible objecció. Aquests són els casos que hem anotat en el conjunt de textos que comentem, d'una extensió de vuitanta-cinc pàgines.

Un dels motius pels quals Pompeu Fabra mereix més la nostra admiració, i **no vacil·lo a dir** la nostra gratitud ... (p. 26).

Diria precisant més, que tota la seva obra de gramàtic ... (p. 26).

Mirat de prop i **dit ben curt**, sense candidesa xovinística, el fenomen ... (p. 33).

Per a dir-ho en el mot potser més just: un *Anti-Glossari* (p. 37).

... ja que, **per a dir-ho d'un cop**, ha estat improvisada, escadussera ... (p. 38).

un coneixement de l'home, fundat –rabelaisianament **anàvem a dir** «confiat»– en l'amor a l'home ... (p. 45).

Era, **per a dir-ho curt**, un article de circumstàncies i de fets (p. 52).

... cadascun dels nostres escriptors ha estat en lluita, **diguem-ho així**, civil (p. 63).

... la seva crisi, la seva tempesta, el seu desordre –**no ens barallarem pel mot**– ... (p. 77).

Perquè ¿no lliscà i relliscà en la il·lusió d'anar amb versos –**em guardo de dir** que pels versos– cap a la santedat ... (p. 79).

... la llum de Goethe i les intuïcions genials de Novalis li taparen, **estic per dir** (p. 87).

... però tot experimentant-la continguda, **estem per dir**, cortesa ... (p. 89).

... tot plegat el tenia abstret, absent; **per a dir-ho en un mot** que ell estimava, entotsolat ... (p. 89).

Al contrari, en **diríem** un gust sa, generós, de viure i de viure's vivint (p. 90).■